

FRANTIŠEK ČERNÝ, *Normalizace na pražské filozofické fakultě (1968–1989). Vzpomínky*, Praha 2009, Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 238 s., ISBN 978-80-7308-276-5

V ediční řadě *Mnemosyne UK*, se závěrečným slovem Zdenka Beneše, vydává své vzpomínky na působení na této fakultě její první děkan po listopadu 1989 František Černý. Dlouholetý vysokoškolský učitel divadelní vědy, autor mnoha významných prací o dějinách českého divadla, má velmi blízko ke klasickým metodám historiografie, i když při svém vlastním studiu na filozofické fakultě v letech 1945–1948 se obecně historii nevěnoval. Proto snad profesor František Černý při hodnocení svého života nevolí formu klasických memoárů, jako to dělávají historikové z povolání. Nesnaží se však ani každý vynesení soud o vlastním jednání vysvětlit v rámci „historických okolností“. Jeho životním osudem je věda teatrologie a její studium na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Překážky kladené jejímu rozvoji na fakultě musí František Černý překonávat na úkor svého zdraví i touhy po vědeckém úspěchu. Není proto náhodou, že ústředním motivem svých vzpomínek udělal „normalizaci“ filozofické fakulty z let 1968–1989. To, co bylo před rokem 1968, většinou pomíjí. Co se dalo po jeho odchodu do penze na počátku 90. let, popisuje jen v obrysech. Za nejdůležitější zřejmě považuje, že z fakulty odchází sice po krátkém, ale významném období ponormalizačního děkanátu, který mu přinesl po letech ústrků zadostiučnění jak osobně, tak i oboru teatrologie. Bezmála dvacet let po odchodu z fakulty František Černý v roce 2010 zemřel, a tím se uzavřela pro čtenáře možnost dokončit jeho vzpomínání relativně dlouhým obdobím penze, pokud však snad ještě neexistují nějaké texty vzpomínek v pozůstalosti.

Zdeněk Beneš v závěrečném slově k Černého *Normalizaci na pražské filozofické fakultě* ji považuje za čtvrtý svazek Černého paměti, protože je vydávána po svazcích o divadle v normalizaci a o dětství a mládí autora v Jaroměři. Jednotlivé svazky vzpomínek však výslovně na sebe nenavazují. Je tedy možno svazek o normalizaci na filozofické fakultě považovat za monografii o daném tématu? Nebo chtěl autor volbou tohoto názvu naznačit klíčový význam problému tzv. normalizace pro důležité období svého života? Nebo si od tohoto názvu sliboval více odborného zájmu, než by vzbudily pouhé nezávazné memoáry jednotlivce? Jistěže tento svazek je spíše pokračováním vzpomínání Františka Černého než řešením základních problémů tzv. normalizace na filozofické fakultě v letech 1968–1989. Domnívám se ale, že každá z budoucích prací o dějinách Karlovy univerzity

v letech 1968–1989 vezme zavděk Černého detailním popisem normalizace na katedře divadelní vědy filozofické fakulty. Snad zásluhou své profese teatrologa se Černý dívá na situaci na fakultě jako na divadelní scénu, na niž vstupují jak ti, kdo bezohledně těží ze situace pro svůj osobní prospěch, tak ti, kdo se střídavým úspěchem brání právo na svobodu bádání, nebo ti, kdo se bojí a snaží se o pouhé existenční přežití. Řadí se tak nesporně mezi významné historiky tzv. normalizace na filozofické fakultě. Přitom si je vědom omezených možností svého pohledu. V textu několikrát připomíná, že ví, že nepopisuje obecný problém dané doby a místa, nýbrž v rámci vzpomínek na vývoj katedry teatrologie jen malý vzorek procesu, jemuž podléhala celá existence fakulty v letech 1968–1989. Hlavním vodítkem analýzy problému je Černému názor vyslovený na s. 37 jeho práce: „Vlastním dirigentem podivného sboru aktivistů, který surově pretvářel filozofickou fakultu, byla fakultní organizace komunistické strany, která zas byla dirigována soudruhy z městského výboru a samozřejmě i z ústředního výboru.“ František Černý byl sice až do normalizace „řadovým“ členem KSČ, nikdy ale nezastával žádnou funkci ve stranické organizaci, natož ve vyšším orgánu. Proto se necítí ani zodpovědný za stranické akce, ani povoláný k výkladu, jak vlastně tento systém fungoval. Černého pohled na normalizaci FF UK dokonce má v sobě i něco ze specifického žánru „sám sobě historikem“, který vznikl z potřeby historiků vyrovnat se metodami užívanými při historickém bádání s prožitkem svého vlastního života a kariéry. Pochybují však, že by Černý cíleně usiloval o ego-historii, která ani mezi historiky u nás není příliš známa.¹

1 Například František Kavka, český historik podobného osudu s Františkem Černým co do vztahu ke KSČ i pronásledování na fakultě za normalizace, ji užil, když vydal pokus o vlastní životopis. V nakladatelství Karolinum vyšlo roku 2002 Kavkovo *Oblédnutí za padesáti lety ve službě českému dějepiscevi*. V úvodu se Kavka hlásí k inspiraci sborníku Pierra Nory *Essais d'ego-histoire*, vydaného v Paříži 1987, na nějž ho upozornil Josef Válka. František Kavka se nedožil roku 2007, kdy byl vydán český překlad *Historikovy historie* Arona Jakovleviče Gureviče, který v Rusku vyšel 2004, rovněž s odkazem na inspirační zdroj uvedeného francouzského sborníku esejů. Gurevič se také snaží napsat ego-historii po vzoru významných francouzských historiků typu Jacquesa Le Goffa, Georsege Dubyho či Pierra Chaunuho. Le Goff mimo to vydal spolu s tazatelem Marcem Heurgonem roku 1996 v Paříži knihu *Une vie pour l'histoire*. Tento Le Goffův *Život pro historii* jeví jak profesní zaujetí autora pro dějepis, tak i pozoruhodné pochopení pro roli dějinných proměn ve vlastním osudu i v osudech předků, příbuzných i přátel. Heurgonův rozhovor s Le Goffem však není výhradní specialitou francouzské historiografie. Dokonce i v české historiografii máme podobné příklady. Roku 2003 vydala k osmdesátým narozeninám Pavla Olivy dvě méně známá pražská nakladatelství Arista a Epoque společně knihu *Dialogy s profesorem Pavlem Olivou*, v níž tazatelem je Igor Lisový, na titulním listě označený jako editor. I ten se snaží jako Heurgon svými dotazy vytvářet strukturu životních událostí rozhodujících pro kariéru historika, o němž je řeč.

Je ale otázkou, nakolik se František Černý, autor vynikajících stránek o dějinách českého divadla, zabýval otázkou, jak psát ego-historii vlastního života. Jeho jméno se neobjevuje na pamětnických akcích věnovaných vzpomínkám na různé české historiky, které se konaly v době, kdy knihu o normalizaci na pražské filozofické fakultě psal.² Přitom se jedná o podobné osudy významných odborníků, kteří za normalizace nemohli svobodně přednášet na fakultách, vydávat své práce a předávat tradice svých oborů příštím generacím. Černý, i když nebyl z fakulty vypovězen, nemohl svobodně přednášet ani publikovat. Sám přiznává svou tížádnost, a tedy i těžce snášenou situaci, když na místě, které mu podle jeho názoru patřilo, viděl lidi daleko méně schopné, kteří by se bez normalizace nikdy na fakultu nedostali. A tento osobní prožitek mu dává při analýze normalizačních poměrů nahlédnout velmi hluboko do příčin a následků způsobených ani ne tak stranickými příkazy, jako spíše lidskými vlastnostmi protagonistů. Jako historik vlastního života může vykládat věci podle vlastních názorů. Čtenář může a nemusí Černému věřit, že vlastně už když vstupoval do KSČ, měl pochybnosti o správnosti tohoto kroku, že však jeho cílem nebyl podíl na moci na fakultě, nýbrž možnost věnovat se v klidu vědě, teatrologii, a vychovávat pro ni další adepty. Jako historik normalizace by však měl vykládat problémy nejen ze svého pohledu, nýbrž i z hlediska skutečnosti, nakolik řadoví členové KSČ byli obecně považováni za podílníky moci a jaké byly obecné představy o možnosti změn režimu po roce 1968.

I když Černý popisoval poměry na jedné z mnoha kateder, byl nucen situaci na fakultě analyzovat, a to spíše na základě tehdejších než dnešních názorů na věc. Stal se tak chtěj nechtěj nezastupitelným svědkem pro historii. Jestliže se ve své práci letmo několikrát zmiňuje o tom, „až budou historikové o dějinách fakulty psát“, neuvědomuje si asi, že on sám už je jedním z těchto historiků, že naši potomci už nebudou mít více materiálu, než má on, když nesleduje normalizační poměry na fakultě podle úředních usnesení, nýbrž podle osobních vzpomínek a vlastních úvah o funkci různých lidských vlastností v tísnivých okamžicích doléhajících na životní osudy jednotlivců i sociálních a profesních skupin. Ptáme-li se, o jaký útvar dějepisné studie v případě Černého *Normalizace na pražské*

2 Ve stejném roce 2009 jako Černý „normalizaci“ vydal Kabinet pro dějiny vědy USD AV ČR sborník „Práce z dějin vědy“ (21. svazek). Jeho obsahem jsou publikace referátů ze seminářů pořádaných kabinetem a několik samostatných studií k dějinám vědy. Historiografie je mezi nimi zastoupena dost významně. Nalezneme tam například materiály ze semináře s názvem *František Červinka – učitel dějin a života*, které jsou sice vzpomínkami nikoli historika, nýbrž jeho žáků, ale mají mnoho společného i se všemi zde zmíněnými českými ego-historiemi i s recenzovanou publikací.

filozofické fakultě jde, lze ji považovat stejně za klasické vzpomínky jako za pokus o ego-historii nebo za součást dějin filozofické fakulty v letech 1968-1989. Každá z těchto eventualit poskytuje bohatý materiál jak pro Černého životopis, tak pro prožívání normalizačního období na filozofické fakultě a každá má ve svém žánru pozoruhodnou úroveň.

Pavla Horská